

LIETUVOS RESPUBLIKOS ADVOKATŪROS ĮSTATYMO NR. IX-2066 7, 8, 13, 44, 56 IR 60 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ANTSTOLIŲ ĮSTATYMO NR. IX-876 5, 18, 22, 25¹, 27, 37, 39, 45 IR 49 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR 19 STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO, NOTARIATO ĮSTATYMO NR. I-2882 3, 4, 6, 7, 10¹, 10³, 10⁴, 22, 23, 27¹, 28, 28¹, 34, 42, 66, 72, 73 STRAIPSNIŲ IR V SKYRIAUS PAVADINIMO PAKEITIMO BEI ĮSTATYMO PAPILDYMO 7² IR 52¹ STRAIPSNIAIS ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMO EKSPERTIZĖS ĮSTATYMO NR. IX-1161 5, 7, 9, 10, 11, 15 IR 17 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo Nr. IX-2066 7, 8, 13, 44, 56 ir 60 straipsnių pakeitimo įstatymo (toliau – AĮ projektas), Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo Nr. IX-876 5, 18, 22, 25¹, 27, 37, 39, 45 ir 49 straipsnių pakeitimo ir 19 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo (toliau – ANĮ projektas), Lietuvos Respublikos notariato įstatymo Nr. I-2882 3, 4, 6, 7, 10¹, 10³, 10⁴, 22, 23, 27¹, 28, 28¹, 34, 42, 66, 72, 73 straipsnių ir V skyriaus pavadinimo pakeitimo bei Įstatymo papildymo 7² ir 52¹ straipsniu įstatymo (toliau – NĮ projektas) ir Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymo Nr. IX-1161 5, 7, 9, 10, 11, 15 ir 17 straipsnių pakeitimo įstatymo (toliau – TEĮ projektas) projektai (toliau kartu – Įstatymų projektai) parengti siekiant:

1) patikslinti nepriekaištingos reputacijos reikalavimus, keliamus advokatams, advokatų padėjėjams, antstoliams, notarams ir teismo ekspertams bei asmenims, norintiems užsiimti šiomis veiklomis, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. spalio 20 d. nutarime Nr. KT130-N13/2022 (toliau – KT nutarimas) pateiktus išaiškinimus;

2) patikslinti Antstolių garbės teismo ir Notarų garbės teismo (toliau kartu – Garbės teismai) bei Antstolių atestavimo komisijos ir Notarų atestacijos komisijos (toliau kartu – Atestacijos komisijos) sudarymo taisykles, suvienodinant jų sudarymo principus, užtikrinant, kad Garbės teismuose bei Atestacijos komisijose dalyvautų visuomenės atstovai;

3) patikslinti atskiras teisinio reguliavimo nuostatas, jų efektyvesniam taikymui praktikoje (dėl notarų biurų, antstolio (antstolių) kontoros skyrių, notarų atstovų, kurie yra buvę notariai, drausminės atsakomybės nustatymo).

NĮ projektu taip pat siūloma:

1) įteisinti notarų kontrolinį patikrinimą, neatskleidžiant kontrolinį patikrinimą vykdančio asmens tapatybės (toliau – notarų kontrolinis patikrinimas), tokiu būdu padidinti teisės aktų, reglamentuojančių notarų veiklą, pažeidimų prevencijos efektyvumą;

2) įgyvendinant Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2020 m. gruodžio 14 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. VAE-14 „Ar užtikrinama, kad antstoliams ir notarams pavestos valstybės funkcijos būtų vykdomos efektyviai“ (toliau – Valstybės kontrolės ataskaita) pateiktą 1 rekomendacijos įgyvendinimo priemonę¹, susijusią su vienodų notarinių veiksmų atlikimo reikalavimų nustatymu seniūnams, įtvirtinti, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministrai nustatys seniūnų notarinių veiksmų atlikimo tvarką;

3) suteikti teisę notarams išduoti paveldėjimo teisės liudijimą ir (ar) nuosavybės teisės į dalį bendro sutuoktinių turto liudijimą tais atvejais, kai kitoje valstybėje išduotame Europos paveldėjimo pažymėjime² nenurodyti turtą identifikuojantys duomenys, būtini užregistruoti valstybės registruose įpėdinio nuosavybės teisę į Lietuvos Respublikoje esantį turtą.

¹ nustačius seniūnų atliekamų notarinių veiksmų poreikį inicijuoti teisinio reguliavimo pakeitimai, įtvirtinantys kvalifikacinius reikalavimus seniūnams atlikti jiems pavestus notarinius veiksmus bei nustatantys vienodus seniūnų notarinių veiksmų atlikimo reikalavimus (tokio poreikio nenustačius – inicijuoti teisinio reguliavimo pakeitimai, kuriais būtų atsakyta atitinkamos seniūnų funkcijos).

² Europos paveldėjimo pažymėjimas, nurodytas 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo.

TEĮ projektu taip pat siūloma patikslinti, kad teismo ekspertų sąrašas tvarkomas ir duomenys apie teismo ekspertus skelbiami Licencijų informacinėje sistemoje.

Įstatymų projektuose taip pat atliekami redakcinio pobūdžio pakeitimai, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo nuostatas ir Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 1R-298 „Dėl Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijų patvirtinimo“ 112 punktą.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai.

Įstatymų projektus inicijavo ir parengė Teisingumo ministerija.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptariamais teisiniais santykiais.

Dėl nepriekaištingos reputacijos reikalavimų

Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo (toliau – AĮ) 8 straipsnyje, be kita ko, numatyta, kad asmuo nelaikomas esąs nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis:

1) yra teistas už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, – kol teistumas neišnykęs arba nepanaikintas ir ne mažiau kaip 4 metus nuo bausmės atlikimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos;

2) yra teistas už kitą, negu nurodyta šio straipsnio 1 punkte, tyčinį nusikaltimą, – kol teistumas neišnykęs arba nepanaikintas ir ne mažiau kaip 3 metus nuo bausmės atlikimo, bausmės vykdymo atidėjimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos;

3) yra pripažintas kaltu dėl tyčinio nusikaltimo padarymo, bet nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas, ir nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nepraėjo 2 metai;

4) yra atleistas iš darbo, pareigų ar netekęs teisės verstis tam tikra veikla dėl to, kad neatitinka įstatymuose keliamo nepriekaištingos reputacijos reikalavimo, arba yra atleistas iš teisėjo, prokuroro, advokato, advokato padėjėjo, notaro, kandidato į notarus (asesoriaus), notaro atstovo, antstolio, antstolio atstovo, antstolio padėjėjo pareigų už profesinės ar tarnybinės veiklos pažeidimus, arba yra atleistas iš valstybės tarnautojo pareigų už šiurkštų tarnybinių nusižengimą, arba yra pripažintas padaręs tarnybinių nusižengimą, už kurį turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, arba yra atleistas iš darbo už šiurkštų darbo pareigų pažeidimą ir nuo atleidimo iš darbo, pareigų ar teisės verstis tam tikra veikla netekimo arba pripažinimo padarius tarnybinių nusižengimą, už kurį turėtų būti skirta tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, nepraėjo 2 metai.

Taigi AĮ numatyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai tais atvejais, kai asmenys buvo nuteisti už nusikaltimų padarymą, siejami su teistumo terminu. Jeigu teistumo laikas sutrumpinamas arba panaikinamas³, taikomas 4 arba 3 metų terminas atitinkamai nuo bausmės atlikimo, bausmės vykdymo atidėjimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos. AĮ 8 straipsnyje nenumatyta, kad asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis padarė baudžiamąjį nusižengimą. Tais atvejais, kai asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, numatytas 2 metų terminas nuo nuosprendžio įsiteisėjimo visų nusikaltimų atveju ir neatsižvelgiant į atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindą.

AĮ 7 straipsnio 6 punkte numatyta, kad asmenys, teisti už sunkius ar labai sunkius nusikaltimus arba kitus tyčinius nusikaltimus, neturi teisės vietoj advokatų kvalifikacinio egzamino laikyti advokatų veiklos organizavimo egzaminą.

Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo (toliau – ANĮ) 5 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, numatyta, kad asmuo nelaikomas esąs nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis:

1) jis buvo nuteistas už nusikaltimą – kol teistumas neišnykęs arba nepanaikintas ir nepraėjo 5 metai nuo bausmės atlikimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos;

2) jis buvo nuteistas už baudžiamąjį nusižengimą ir nuo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos nepraėjo 5 metai;

3) jis buvo pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos padarymo, bet nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas ir nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nepraėjo 5 metai;

³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 97 straipsnio 7 dalyje numatyta, kad, kai sueina ne mažiau kaip pusė teistumo termino, teismas nuteistojo prašymu gali sutrumpinti teistumo laiką arba panaikinti teistumą.

4) jis buvo atleistas iš darbo, pareigų ar neteko teisės verstis tam tikra veikla dėl to, kad neatitiko įstatymuose keliamo nepriekaištingos reputacijos reikalavimo, arba buvo atleistas iš teisėjo, prokuroro, advokato, advokato padėjėjo, notaro, kandidato į notarus (asesoriaus), notaro atstovo, teismo antstolio, antstolio, antstolio atstovo, antstolio padėjėjo pareigų arba iš valstybės tarnybos už profesinės ar tarnybinės veiklos pažeidimus ir nuo atleidimo dienos nepraėjo 5 metai.

Lietuvos Respublikos notariato įstatymo (toliau – NĮ) 3 straipsnio 3 dalyje, be kita ko, numatyta, kad asmuo nelaikomas esąs nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis:

1) jis buvo nuteistas už nusikaltimą, kol teistumas neišnykęs arba nepanaikintas ir nepraėjo ne mažiau kaip 5 metai nuo bausmės atlikimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos;

2) jis buvo nuteistas už baudžiamąjį nusižengimą, jeigu nuo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo ar atleidimo nuo bausmės dienos nepraėjo 5 metai;

3) jis buvo pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos padarymo, bet nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas, ir nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nepraėjo 5 metai;

4) jis buvo atleistas iš darbo, pareigų ar neteko teisės verstis tam tikra veikla dėl to, kad neatitiko įstatymuose keliamo nepriekaištingos reputacijos reikalavimo, arba buvo pašalintas ar atleistas iš teisėjo, prokuroro, advokato, advokato padėjėjo, notaro, kandidato į notarus (asesoriaus), notaro atstovo ar antstolio, antstolio atstovo, antstolio padėjėjo pareigų arba iš valstybės tarnybos už profesinės ar tarnybinės veiklos pažeidimus ir nuo atleidimo dienos nepraėjo 5 metai.

ANĮ ir NĮ numatyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai tais atvejais, kai asmenys buvo nuteisti už nusikalstamų veikų padarymą, siejami su teistumo terminu (kai asmenys nuteisti už nusikaltimus) arba 5 metų terminu nuo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos (kai asmenys nuteisti už baudžiamuosius nusižengimus). Jeigu teistumo laikas sutrumpinamas arba panaikinamas, taikomas 5 metų terminas atitinkamai nuo bausmės atlikimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos, nenumatyti atvejai, kai bausmės vykdymas buvo atidėtas. Tais atvejais, kai asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, numatytas 5 metų terminas nuo nuosprendžio įsiteisėjimo visų nusikalstamų veikų atveju ir neatsižvelgiant į atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindą.

Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymo (toliau – TEĮ) 7 straipsnyje, be kita ko, numatyta, kad asmuo nelaikomas esąs nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis:

1) yra nuteistas už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą – kol teistumas neišnykęs ar nepanaikintas ir ne mažiau kaip 5 metus nuo bausmės atlikimo arba atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos, kai asmuo nuteistas už sunkų nusikaltimą, arba 8 metus nuo bausmės atlikimo arba atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos, kai asmuo nuteistas už labai sunkų nusikaltimą;

2) yra nuteistas už nesunkų, apysunkį ar neatsargų nusikaltimą valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams arba teisingumui – kol teistumas neišnykęs ar nepanaikintas ir ne mažiau kaip 4 metus nuo bausmės atlikimo, bausmės vykdymo atidėjimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos;

3) yra nuteistas už kitą, negu paminėtas, tyčinį nusikaltimą – kol teistumas neišnykęs ar nepanaikintas ir ne mažiau kaip 3 metus nuo bausmės atlikimo, bausmės vykdymo atidėjimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos;

4) yra pripažintas kaltu dėl tyčinio nusikaltimo padarymo ir atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės ir nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos nepraėjo 2 metai;

5) buvo išbrauktas iš teismo ekspertų sąrašo, nes neatitiko teismo ekspertui taikomų elgesio ir veiklos reikalavimų, nustatytų Teismo ekspertų profesinės etikos kodekse, ir nuo išbraukimo iš teismo ekspertų sąrašo dienos nepraėjo 2 metai;

6) yra atleistas iš darbo, pareigų ar praradęs teisę verstis tam tikra veikla už neatitiktį įstatymuose keliamiems nepriekaištingos reputacijos reikalavimams, teisės aktuose nustatytų etikos normų pažeidimą arba profesinės ar tarnybinės veiklos pažeidimus ar pripažintas padaręs tarnybinius nusižengimus, už kuriuos turėtų būti skiriama tarnybinė nuobauda – atleidimas iš pareigų, ir nuo atleidimo iš darbo, pareigų ar teisės verstis tam tikra veikla praradimo arba nuo pripažinimo padarius tarnybinių nusižengimų dienos nepraėjo 2 metai.

TEĮ numatyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai tais atvejais, kai asmenys buvo nuteisti už nusikaltimų padarymą, siejami su teistumo terminu. Jeigu teistumo laikas sutrumpinamas arba

panaikinamas, taikomas atitinkamai 8, 5, 4 arba 3 metų terminas nuo bausmės atlikimo, bausmės vykdymo atidėjimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos. TEĮ 7 straipsnyje nenumatyta, kad asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis padarė baudžiamąjį nusižengimą. Tais atvejais, kai asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, numatytas 2 metų terminas nuo nuosprendžio įsiteisėjimo visų nusikalstamų veikų atveju ir neatsižvelgiant į atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindą.

AI, ANĮ, NĮ ir TEĮ numatyta, kad asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis.

Dėl Garbės teismų

ANĮ 49 straipsnyje ir NĮ 72 straipsnyje *inter alia* numatyta, kad Antstolių garbės teismas ir Notarų garbės teismas susideda iš septynių visuotiniuose susirinkimuose išrinktų narių, iš kurių: penki nariai renkami iš antstolių arba notarų, o du nariai renkami iš šešių teisingumo ministro pasiūlytų visuomenės atstovų.

Dėl notarų atstovų, kurie yra buvę notarai, drausminės atsakomybės

Pagal NĮ drausminė atsakomybė yra taikoma notarui ir kandidatui į notarus (asesoriui). Vadovaujantis NĮ 22 straipsnio 3 dalimi, notaro atstovu gali būti kandidatas į notarus (asesorius) ir buvęs notaras, kurio įgaliojimai yra pasibaigę pagal NĮ 23 straipsnio pirmosios dalies 3 punktą, tačiau ne ilgiau kaip iki jam sukaks 70 metų. Nuostatų dėl drausminės atsakomybės taikymo notaro atstovui šiuo metu NĮ nėra.

Dėl Atestacijos komisijų

ANĮ 39 straipsnyje numatyta, kad antstolius atestuoja Antstolių atestavimo komisija, jos komisijos personalinę sudėtį, Antstolių atestavimo komisijos nuostatus ir Antstolių atestavimo taisykles tvirtina teisingumo ministras. Antstolių atestavimo komisija susideda iš penkių narių, iš kurių du, tarp jų ir pirmininką, skiria teisingumo ministras, du narius – Lietuvos antstolių rūmai, vieną narį – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas.

Antstolio neeilinė atestacija gali būti inicijuojama, jei, atlikus patikrinimą, dėl nustatytų pasikartojančių antstolio profesinės veiklos pažeidimų kyla pagrįstos abejonės dėl antstolio kvalifikacijos, bet nėra pagrindo antstoliui taikyti drausminę atsakomybę.

NĮ 73 straipsnyje numatyta, kad Notarų atestacijos komisija sudaroma Notarų rūmų prezidiumo nutarimu 4 metams iš penkių notarų.

Taigi, pagal šiuo metu galiojantį reguliavimą iš esmės skiriasi Antstolių atestavimo ir Notarų atestacijos komisijų sudarymo principai, nors jos atlieka vienodas funkcijas. Notarų atestacijos komisija sudaroma tik iš notarų, jos personalinę sudėtį tvirtina Notarų rūmų prezidiumas, tuo tarpu Antstolių atestavimo komisija sudaroma iš antstolių, teisingumo ministerijos ir visuomenės atstovų, jos personalinę sudėtį tvirtina teisingumo ministras. Antstolių atestavimo komisijos sudarymo tvarka lemia tai, kad Antstolių atestavimo komisijos aptarnavimas yra Teisingumo ministerijos, o ne savivaldos institucijos (kaip yra notariato srityje) funkcija. Šiame kontekste paminėtina, kad Valstybės kontrolės ataskaitoje nurodyta, jog Notarų atestacijos komisiją sudarant tik iš notarų, gali būti nepakankamai užtikrinamas kvalifikacijos vertinimo proceso skaidrumas ir objektyvumas, ir pateikė rekomendaciją priimti sprendimus dėl kitų institucijų atstovų įtraukimo į notarų atestavimo komisiją tikslingumo.

Taip pat pažymėtina, kad šiuo metu galiojanti nuostata dėl pagrindo antstolio neeilinei atestacijai yra ydinga, nes nesudaro sąlygų tinkamai atriboti drausminės atsakomybės bei atestacijos institutus.

Dėl notarų kontrolinio patikrinimo

Lietuvos notarų rūmai 2018 m. vykdė slapto pirkėjo programą, kurios metu, Lietuvos notarų rūmų duomenimis, išaiškėjo atvejai, kai notarami parodė polinkį tartis su klientais dėl atlyginimo už notarines paslaugas dalies neteisėto grąžinimo.

Tokie atvejai apima situaciją, kai atlyginimo dalis galėtų būti grąžinama grynais pinigais, nesilaikant Notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas dydžių (įkainių) ir atleidimo nuo šio atlyginimo mokėjimo atvejų sąrašė⁴ nurodytų įkainių.

Praktikoje taip pat galėtų būti atvejų, kai klientas sumokėtų Vyriausybės nustatyto dydžio atlyginimą notarui, tačiau dalis jo būtų perduota tarpininkui (pavyzdžiui, nekilnojamojo turto agentui) arba nekilnojamojo turto vystytojui ar kredito įstaigai (toliau kartu – tarpininkai) arba notaras sumokėtų tarpininkui atlyginimą, arba dovanotų dovanas už įsipareigojimą, kad klientas notarinius veiksmus atliks pas konkretų notarą. Tokiu būdu klientas negautų jokios naudos, būtų iškreiptas jo ekonominis elgesys (nes klientas neturėtų informacijos, kodėl notarinius veiksmus siūloma atlikti pas konkretų notarą), o tarpininkas gautų neteisėtas pajamas.

Notariato įstatymo 67 straipsnio 1 dalies 6 punkte įtvirtintinos pagrindinės Notarų rūmų funkcijos, tarp kurių nustatyta, kad rūmai kontroliuoja, kaip notarami atlieka savo funkcijas, organizuoja notarų biurų darbą, laikosi profesinės etikos reikalavimų. Tačiau šiuo metu nėra efektyvių teisinių priemonių, leidžiančių fiksuoti galimų pažeidimų atvejus (ypač pasireiškiančius išankstiniais susitarimais su fizineis ir (ar) juridinėis asmenimis, kurie nukreipia pas notarą klientus, tuo galimai pažeidžiant laisvo notaro pasirinkimo principą) ir kelti klausimą dėl drausminės atsakomybės taikymo.

Dėl notarų įkainių tikrinimo

Vadovaujantis galiojančia Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 7 straipsnio 2 dalies redakcija, kaip notarami laikosi notarų biurams ir notarų darbo laikui keliamų reikalavimų, organizuoja asmenų priėmimą, laikosi notarinio registro, tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų pildymo taisyklių, rengia, tvarko, saugo ir naudoja savo veikloje sudarytus dokumentus, *laikosi kitų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtintuose teisės aktuose nustatytų notarų profesinės veiklos reikalavimų*, pagal kompetenciją Lietuvos Respublikos teisingumo ministro nustatyta tvarka kontroliuoja Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija ir Notarų rūmai.

Iki 2023 m. spalio 1 d. įkainių už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas (toliau – įkainiai) sąrašas buvo tvirtinamas teisingumo ministro. 2023 m. spalio 1 d. įsigaliojus naujai Notariato įstatymo 19 straipsnio 1 dalies redakcijai, įkainius ir atleidimo nuo notaro atlyginimo mokėjimo atvejus nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė pagal savo tvirtinamą notarų atlyginimo dydžių (įkainių) nustatymo metodiką. Atsižvelgiant į tai, turėtų būti tikslinama Notariato įstatymo 7 straipsnio 2 dalies formuluotė, kad tarnybinės priežiūros apimtyje liktų įkainių taikymo ir atleidimo nuo notaro atlyginimo mokėjimo atvejų patikrinimai.

Dėl seniūnų notarinių veiksmų atlikimo tvarkos

Notariato įstatymo 27¹ straipsnyje nustatytas seniūnų atliekamų notarinių veiksmų sąrašas, tačiau teisės aktai nenustato šių veiksmų atlikimo tvarkos. Valstybės kontrolės ataskaitoje konstatuota, kad seniūnams trūksta metodinių rekomendacijų, kaip atlikti notarinius veiksmus. Teisingumo ministerijos patvirtintos tvarkos notariato srityje seniūnams netaikomos, nes ministerijai nepavesta koordinuoti seniūnų atliekamų notarinių veiksmų. <...>. Todėl įstatymu seniūnams suteikus teisę vykdyti valstybės funkciją – atlikti notarinius veiksmus, neužtikrintas tinkamas jos įgyvendinimas (1.1 poskyris, 18 psl.). Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys, kad konsulinė pareigūnų notarinių veiksmų atlikimo diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose tvarką nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ir

⁴ Notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas dydžių (įkainių) ir atleidimo nuo šio atlyginimo mokėjimo atvejų sąrašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. 498 „Dėl Notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas dydžių (įkainių) ir atleidimo nuo šio atlyginimo mokėjimo atvejų sąrašo patvirtinimo“

Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministrai (Lietuvos Respublikos konsulinio statuto 32 straipsnio 3 dalis).

Dėl notarų biurų steigimo

NĮ 6 straipsnyje, be kita ko, numatytos nuostatos dėl notaro darbo vietos – notaro biuro, nurodant, kad notaro biuras nėra civilinių teisinių santykių, įskaitant komercinę ūkinę veiklą, subjektas. Notarų biurai steigiami teisingumo ministro įsakymu.

Šiuo metu notaro biuro steigimo procese iš esmės yra dubliuojami patalpų vertinimo veiksmai – iš pradžių Lietuvos notarų rūmų prezidiumas įvertina, ar patalpos atitinka Reikalavimus, keliamus notarų biurams ir notarų darbo laikui⁵ ir pateikia nuomonę Teisingumo ministerijai. Po to teisingumo ministro paskirti asmenys patikrina steigiamo notaro biuro patalpų atitiktį nustatytiems reikalavimams. Toks biuro steigimo procesas yra neefektyvus, sudarantis nereikalingus, besidubliuojančius administracinius veiksmus.

Dėl papildomo paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo

2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 650/2012) 67 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad išduodančioji institucija nedelsdama išduoda Europos paveldėjimo pažymėjimą šiame skyriuje nustatyta tvarka, kai patvirtintini faktai yra nustatyti pagal paveldėjimui taikytiną teisę arba kitą konkrečiams faktams taikomą teisę. Išduodančioji institucija naudoja formą, nustatytą laikantis 81 straipsnio 2 dalyje nurodytos patariamąsios procedūros.

Vadovaujantis Reglamento (ES) Nr. 650/2012 68 straipsniu, Europos paveldėjimo pažymėjime pateikiama, be kita ko, tokia informacija, kiek jos reikia tikslui, kuriam išduodamas Europos paveldėjimo pažymėjimas: kiekvienam iš įpėdinių tenkanti palikimo dalis ir, *jei taikoma*, kiekvienam įpėdiniui priklausančių teisių ir (arba) turto sąrašas (apyrašas).

Reglamento (ES) Nr. 650/2012 69 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Europos paveldėjimo pažymėjimas sukelia pasekmes visose valstybėse narėse nereikalaujant jokių specialių procedūrų.

Pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 3 punktą, Nekilnojamojo turto registro (toliau – Registro) tvarkytojas atsisako Registro objektą registruoti Registre, jeigu prašymo nagrinėjimo metu nustatoma, kad dokumente, kurio pagrindu prašoma Registro objektą registruoti Registre, nėra Registro nuostatuose numatytų duomenų, būtinų nekilnojamajam daiktui, daiktinių teisių į jį įgijėjams ar asmenims, susijusiems su juridiniais faktais, identifikuoti.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT), nagrinėdamas situaciją, kai valstybės įmonė Registrų centras atsisakė įregistruoti turtą įpėdinio vardu, nes Vokietijoje išduotame Europos paveldėjimo pažymėjime nenurodyti mirusiajam priklausiusio nekilnojamojo daikto duomenys, 2023 m. kovo 9 d. paskelbtame sprendime byloje Nr. C-354/21 konstatavo, kad Reglamento (ES) Nr. 650/2012 1 straipsnio 2 dalies 1 punktas, 68 straipsnio 1 dalis ir 69 straipsnio 5 dalis turi būti aiškinami taip, kad jos nedraudžia valstybės narės teisės aktų, numatančių, kad paraiška įregistruoti nekilnojamąjį turtą tos valstybės narės žemės registre gali būti atmesta, jei vienintelis dokumentas, pagrindžiantis tą prašymą, yra Europos paveldėjimo pažymėjimas, kuris nenustato to nekilnojamojo turto. Tačiau praktikoje įpėdiniai ir toliau susiduria su problemomis, nes kai kurių užsienio valstybių teismai ar notarai atsisako nurodyti nekilnojamuosius daiktus identifikuojančius duomenis.

Vadovaujantis Notariato įstatymo 26 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktais, notarai išduoda paveldėjimo teisės ir nuosavybės teisės į dalį sutuoktinių bendro turto liudijimus.

Pagal Notariato įstatymo 44 straipsnį, notarinių liudijimų formas ir jų pildymo taisykles nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ministras.

Notariato įstatymo 52 straipsnyje nustatyta, kad nuosavybės teisės į dalį bendro sutuoktinių

⁵ Reikalavimai, keliami notarų biurams ir notarų darbo laikui, patvirtinti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. gegužės 17 d. įsakymu Nr. 1R-119 „Dėl Reikalavimų, keliamų notarų biurams ir notarų darbo laikui patvirtinimo”

turto liudijimas gali būti išduotas pagal rašytinį pareiškimą pergyvenusiajam sutuoktiniui dėl pusės bendro turto, įgyto santuokos metu. Jeigu turtas, kuris yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, įregistruotas likusio gyvo sutuoktinio vardu, šiam sutinkant gali būti išduotas mirusiojo sutuoktinio dalį nustatantis liudijimas. Nuosavybės teisės liudijimą, mirus vienam sutuoktiniui, išduoda palikimo atsiradimo vietos notaras.

Dėl antstolio (antstolių) kontoros skyriaus

ANĮ 19 straipsnyje numatyta, kad teisingumo ministro leidimu antstoliui paskirtoje veiklos teritorijoje gali būti įkurtas antstolio (antstolių) kontoros skyrius.

Dėl teismo ekspertų sąrašo

TEĮ 10 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teismo ekspertų sąrašas sudaromas ir tvarkomas teisingumo ministro nustatyta tvarka, o 11 straipsnio 6 dalyje numatyta, jog duomenys apie teismo ekspertus, įrašytus į teismo ekspertų sąrašą, skelbiami Teisingumo ministerijos interneto svetainėje. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 29 straipsnio 1 dalimi, administraciniai sprendimai dėl licencijų priimami Licencijų informacinėje sistemoje. Pagal Licencijų informacinės sistemos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. 937 „Dėl Licencijavimo pagrindų aprašo ir Licencijų informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“, Licencijų informacinėje sistemoje įvedami, tikslinami ir tvirtinami duomenys apie licencijas (17.1.1.2 papunktis); tvarkomi licencijų turėtojų sąrašai, atliekama jų paieška ir peržiūra (17.1.1.3 papunktis).

Dėl redakcinių pakeitimų

AĮ 13 straipsnio 2 dalyje, TEĮ 5 straipsnio 2 dalyje naudojama formuluotė „Lietuvos Respublikos teisingumo ministras“.

AĮ 44 straipsnio 1 punkte, 56 straipsnio 6 dalyje ir 60 straipsnio 3 dalyje, TEĮ 5 straipsnio 4, 12 dalyse, 9 straipsnio 9 dalyje naudojama formuluotė „registrų, valstybės informacinių sistemų“.

ANĮ 45 straipsnio 2 dalyje vartojama formuluotė „Lietuvos Respublikos antstoliai“.

ANĮ 5 straipsnio 2 dalyje, 22 straipsnio 1 dalyje, 25¹ straipsnio 1 dalyje, 27 straipsnio 3 dalyje, 37 straipsnio 2 dalyje, NĮ 3 straipsnio 5 dalyje, 28¹ straipsnio 5 dalyje, 34 straipsnio 2 dalyje, 42 straipsnio 2 dalyje, 66 straipsnio 2 dalyje vartojamos formuluotės: „valstybės registrų ir informacinių sistemų“, „valstybės kadastrų, registrų ir informacinių sistemų“ „registrų bei informacinių sistemų“, „valstybės registrų ir informacinių sistemų“, „registrams ir valstybės informacinėms sistemoms“.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Dėl nepriekaištingos reputacijos

Pažymėtina, kad advokatai ir teismo ekspertai prisideda prie teisingumo vykdymo sistemos efektyvumo *inter alia* dalyvaudami teisiniuose procesuose, notarai ir antstoliai yra valstybės įgaliotieji asmenys, vykdanys viešąjį interesą užtikrinančias funkcijas. Atsižvelgiant į tai, dėl šio veiklos pobūdžio jiems turi būti keliama aukšti veiklos, profesionalumo ir elgesio standartai, be kita ko, ir griežti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai.

KT nutarime nurodyta, jog *inter alia* Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“, konstituciniam teisinės valstybės principui prieštaravo vertinto teisinio reguliavimo nuostatos tiek, kiek jose įtvirtinta *nepriekaištingos reputacijos sąlyga susieta su visomis nusikalstamomis veikomis, nediferencijuojant jų pagal pavojingumą ir pobūdį ir neatsižvelgiant į atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindą*. KT nutarime pažymėta, kad gali būti nustatomas teisinis reguliavimas, pagal kurį nuo baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamos veikos padarymą atleisti asmenys tam tikrą laiką negalėtų užimti tam tikrų pareigų, tačiau nustatant tokį reikalavimą turi būti paisoma Konstitucijos, be kita ko, konstitucinio proporcingumo principo, *inter alia turi būti atsižvelgiama į padarytos nusikalstamos veikos, dėl kurios padarymo asmuo, atleistas nuo*

baudžiamosios atsakomybės, nėra laikomas nepriekaištingos reputacijos, pavojingumą ir asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindą, taip pat į kitas svarbias aplinkybes.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, siūloma patikslinti AĮ 8 straipsnį, ANĮ 5 straipsnio 1 dalį, NĮ 3 straipsnio 3 dalį ir TEĮ 7 straipsnį bei numatyti griežtesnius nepriekaištingos reputacijos reikalavimus tais atvejais, kai asmuo padarė nusikaltimus ir buvo nuteistas (diferencijuojant pagal nusikaltimų sunkumą), o tais atvejais, kai asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, numatyti skirtingus terminus, atsižvelgiant į atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindą ir nusikaltimų sunkumą. Kartu tikslinga suvienodinti nuostatas dėl asmenų, padariusių baudžiamuosius nusižengimus, numatant tyčinius baudžiamuosius nusižengimus valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, teisingumui, nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams ar finansų sistemai. Įstatymų projektuose siūloma numatyti, kad asmuo, padaręs nusikalstamas veikas, būtų nelaikomas esąs nepriekaištingos reputacijos, jeigu:

1) padarė labai sunkų nusikaltimą ir:

a) yra nuteistas ir nuo bausmės atlikimo arba atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos nepraėjo 12 metų;

b) yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 36 straipsnyje nurodytu atveju, bet nuo atleidimo dienos nepraėjo 5 metai, arba atleistas Baudžiamojo kodekso 39¹ straipsnyje nurodytu atveju, bet nuo atleidimo dienos nepraėjo 10 metų;

2) padarė sunkų nusikaltimą ir:

a) yra nuteistas ir nuo bausmės atlikimo, bausmės vykdymo atidėjimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos nepraėjo 10 metų;

b) yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės Baudžiamojo kodekso 36 straipsnyje nurodytu atveju, bet nuo atleidimo dienos nepraėjo 4 metai, arba atleistas kitais atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindais, bet nuo atleidimo dienos nepraėjo 8 metai;

3) padarė apysunkį nusikaltimą ir:

a) yra nuteistas ir nuo bausmės atlikimo, bausmės vykdymo atidėjimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos nepraėjo 8 metai;

b) yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės Baudžiamojo kodekso 36 ar 37 straipsnyje nurodytais atvejais, bet nuo atleidimo dienos nepraėjo 3 metai, arba atleistas kitais atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindais, bet nuo atleidimo dienos nepraėjo 6 metai;

4) padarė nesunkų nusikaltimą ir:

a) yra nuteistas ir nuo bausmės atlikimo, bausmės vykdymo atidėjimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos nepraėjo 5 metai;

b) įstatymų nustatyta tvarka yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės Baudžiamojo kodekso 36 ar 37 straipsnyje nurodytais atvejais, bet nuo atleidimo dienos nepraėjo 2 metai, arba atleistas kitais atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindais, bet nuo atleidimo dienos nepraėjo 3 metai;

5) padarė tyčinį baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, teisingumui, nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams ar finansų sistemai ir:

a) yra nuteistas ir nuo bausmės atlikimo, bausmės vykdymo atidėjimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo dienos nepraėjo 3 metai;

b) yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės Baudžiamojo kodekso 36 ar 37 straipsnyje nurodytais atvejais, bet nuo atleidimo dienos nepraėjo 1 metai, arba atleistas kitais atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindais, bet nuo atleidimo dienos nepraėjo 2 metai.

Atitinkamai AĮ 7 straipsnio 6 punktą patikslintas numatant, kad asmenys, padarę nusikaltimus, taip pat asmenys, padarę tyčinius baudžiamuosius nusižengimus valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, teisingumui, nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams ar finansų sistemai neturi teisės vietoj advokatų kvalifikacinio egzamino laikyti advokatų veiklos organizavimo egzaminą.

Taip pat siūloma papildyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimus papildomu pagrindu: jeigu asmuo buvo atleistas arba pašalintas iš skiriamų ar renkamų pareigų dėl priesaikos ar pasižadėjimo sulaužymo arba pareigūno vardo pažeminimo ir nuo atleidimo arba pašalinimo iš pareigų dienos nepraėjo 3 metai. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teismų įstatyme nustatytos nepriekaištingos

reputacijos formuluotę dėl piktnaudžiavimo tam tikromis medžiagomis, atitinkamai Įstatymų projektuose siūloma numatyti, kad asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu piktnaudžiauja alkoholiu, vartoja narkotines, psichotropines ar kitas psichiką veikiančias medžiagas ne medicinos tikslais. Pažymėtina, kad Lietuvos teisinėje sistemoje toks nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, susijęs su tam tikrų medžiagų vartojimu, yra taikomas nuosekliai (pavyzdžiui, teisėjams, prokurorams, mediatoriams, patentiniams patikėtiniais, valstybės kontrolės darbuotojams ir t.t.).

Siekiant užtikrinti aukštus veiklos, profesionalumo ir elgesio standartus advokatams, advokatų padėjėjams, antstoliams, notarams ir teismo ekspertams bei asmenims, norintiems užsiimti šiomis veiklomis, siūloma numatyti, kad tais atvejais, kai asmuo padarė korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, kuri suprantama taip, kaip nurodyta Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatyme, terminai, kai asmuo nelaikomas esąs nepriekaištingos reputacijos, ilginami vienu trečdaliu.

Atsižvelgiant į nurodytus siūlomus pakeitimus, atitinkamai nuosekliai patikslinamas terminas, kai asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis buvo atleistas iš darbo, pareigų ar netekęs teisės verstis tam tikra veikla (3 metai nuo šių aplinkybių atsiradimo dienos), TEĮ projekte patikslinama, kad asmuo, kuris buvo išbrauktas iš teismo ekspertų sąrašo, nes neatitiko teismo ekspertui taikomų elgesio ir veiklos reikalavimų, nustatytų Teismo ekspertų profesinės etikos kodekse, nelaikomas nepriekaištingos reputacijos 3 metus nuo išbraukimo iš teismo ekspertų sąrašo dienos.

Klausimas dėl notaro nepriekaištingos reputacijos gali iškilti ir vykdant Notarų rūmų funkcijas, pavyzdžiui, nagrinėjant notaro drausminę bylą, vykdant notaro atestaciją, todėl NĮ projektu siūloma papildyti Notariato įstatymo 3 straipsnio 5 dalį numatant, kad teisę gauti iš visų teisėsaugos institucijų, valstybės ir savivaldybių institucijų, valstybės registrų ir informacinių sistemų informaciją, dokumentus ar duomenis (įskaitant asmens duomenis), reikalingus įsitikinti, kad asmuo atitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimus, keliamus notarams, turi ne tik Teisingumo ministerija, bet ir Notarų rūmai.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme vartojamas sąvokas, AĮ 7 straipsnyje ir NĮ 3 straipsnyje redakciniu aspektu patikslintos nuostatos dėl teisinio išlavavimo.

TEĮ 9 ir 15 straipsniuose atliekami redakcinio pobūdžio pakeitimai.

Dėl Garbės teismų

Pagal šiuo metu galiojančią teisinį reguliavimą į Antstolių ir Notarų garbės teismus įtraukiami visuomenės atstovai, tačiau dėl jų atrinkimo būdo, praktikoje šių nuostatų įgyvendinimas yra apsunkintas: pagal dabartinį reguliavimą, teisingumo ministras turi pasiūlyti 6 visuomenės atstovus – kandidatus į Antstolių garbės teismo narius ir 6 visuomenės atstovus – kandidatus į Notarų garbės teismo narius, taigi viso 12 nepriekaištingos reputacijos, aukštąjį universitetinį išsilavinimą (notarų atveju taikomi netgi aukštesni išsilavinimo reikalavimai – turėti magistro kvalifikacinį laipsnį arba vienpakopį universitetinį išsilavinimą) turinčius asmenis, iš kurių išrenkami tik 4.

Atsižvelgiant į tai, siūloma suvienodinti Garbės teismų sudarymo principus, numatant, kad Notarų garbės teismai susideda iš 7, o Antstolių garbės teismas – iš 5 visuotiniame profesijos atstovų susirinkime išrinktų narių, iš kurių:

- 1) šeši renkami iš notarų arba keturi – iš antstolių;
- 2) vienas narys renkamas iš dviejų teisingumo ministro pasiūlytų visuomenės atstovų.

Pažymėtina, kad antstolių savivaldos institucijose numatomas mažesnis narių skaičius, atsižvelgiant į tai, kad veikiančių antstolių (108 antstoliai) yra kelis kartus mažiau negu notarų (virš 200). Renkamas profesijos atstovas turi turėti ne mažesnę kaip 10 metų veiklos stažą ir neturėti galiojančių drausminių nuobaudų. Vienas iš teisingumo ministro pasiūlytų visuomenės atstovų turi būti teisės mokslo krypties socialinių mokslų daktaras, kitas – turi turėti aukštojo mokslo kvalifikaciją, įgytą baigus universitetines teisės studijų krypties pirmosios ir antrosios studijų pakopų arba vientisąsias studijas, arba jai lygiavertę aukštojo mokslo kvalifikaciją ir turėti ne mažesnę kaip 5 metų teisinio darbo stažą. Teisingumo ministro pasiūlyti visuomenės atstovai taip pat turi atitikti nepriekaištingos reputacijos reikalavimus.

Numatoma, kad Antstolių ir Notarų garbės teismų personalines sudėtis tvirtina profesijų savivaldos institucijos, atitinkamai – Lietuvos antstolių rūmų prezidiumas ar Notarų rūmų prezidiumas.

Siekiant užtikrinti informacijos, susijusios su antstolio ar notaro profesine veikla, konfidencialumą ir asmens duomenų apsaugą, numatoma, kad visi Garbės teismų nariai turi pasirašyti konfidencialumo pasižadėjimus. Paaikškęs, kad Garbės teismo narys nesilaikė konfidencialumo pasižadėjimo ar nebeatitinka atitinkamuose įstatymuose nustatytų nepriekaištingos reputacijos reikalavimų, jis pašalinamas iš Garbės teismo.

Atsisakymas reikalavimo teikti į Garbės teismus 12 kandidatų – visuomenės atstovų (iš kurių buvo išrenkami tik 4) žymiai palengvins Garbės teismų sudarymo procesą.

Dėl notarų atstovų, kurie yra buvę notarai, drausminės atsakomybės

Siekiant teisinio reglamentavimo nuoseklumo, NĮ projektu siūloma tikslinti NĮ 10¹, 10³ ir 10⁴ straipsnių nuostatas, nustatant analogišką reguliavimą, taikomą kandidatams į notarus (asesoriams).

Dėl Atestacijos komisijų

Atsižvelgiant į Valstybės kontrolės ataskaitoje pateiktas pastabas dėl Notarų atestacijos komisijos sudarymo, numatomais pakeitimas siūloma į Notarų atestacijos komisiją įtraukti visuomenės atstovą.

Taip pat siūloma horizontaliai suvienodinti Antstolių atestavimo ir Notarų atestacijos komisijų sudarymo principus, kas užtikrins teisinio reguliavimo nuoseklumą. NĮ ir ANĮ projektais siūloma nustatyti, kad Atestacijos komisijos sudaromos iš profesijos atstovų ir vieno visuomenės atstovo. Profesijos atstovus – šešis notarus arba keturis antstolius skiria atitinkamai Lietuvos notarų rūmai ir Lietuvos antstolių rūmai, vieną narį – visuomenės atstovą – skiria teisingumo ministras. Teisingumo ministro skiriamas narys – visuomenės atstovas – turi būti teisės mokslų krypties socialinių mokslų daktaras, atitikti nepriekaištingos reputacijos reikalavimus ir turėti ne mažesnę kaip 5 metų teisinio darbo stažą. Antstoliams, skiriamiems į Antstolių atestavimo komisiją, nustatyti analogiški reikalavimai, kaip ir notarams, skiriamiems į Notarų atestacijos komisiją – į Antstolių atestavimo komisiją gali būti skiriami antstoliai, kurie antstolio profesinę veiklą vykdė ne mažiau kaip 5 metus ir kurie neturi galiojančių drausminių nuobaudų. Taip pat siekiant objektyvumo tiek Antstolių atestavimo, tiek Notarų atestacijos komisijų nariams nustatytas kadencijų ribojimas – komisijos nariu asmuo gali būti ne daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės.

Siūlomais pakeitimais, suvienodinant su Notariato įstatymu, taip pat numatoma, kad Antstolių atestavimo komisijos personalinę sudėtį tvirtins ir komisijos pirmininką skirs Lietuvos antstolių rūmų prezidiumas, Antstolių atestavimo komisijos nariais negali būti Lietuvos antstolių rūmų prezidiumo ar Antstolių garbės teismo nariai, antstolio eilinė atestacija vykdoma kas 5 metai. Pakeista Antstolių atestavimo komisijos sudarymo tvarka leis pavesti šios komisijos aptarnavimą savivaldos institucijai – Lietuvos antstolių rūmams.

Kaip ir Garbės teismų atveju, siekiant užtikrinti informacijos, susijusios su antstolio ar notaro profesine veikla, konfidencialumą ir asmens duomenų apsaugą, numatoma, kad visi Antstolių atestavimo ir Notarų atestacijos komisijos nariai turi pasirašyti konfidencialumo pasižadėjimus. Paaikškęs, kad minėtų komisijų narys nesilaikė konfidencialumo pasižadėjimo ar nebeatitinka atitinkamuose įstatymuose nustatytų nepriekaištingos reputacijos reikalavimų, jis pašalinamas iš Antstolių atestavimo ar Notarų atestacijos komisijos.

Taip pat patikslinami atvejai, kai antstoliui gali būti inicijuojama neeilinė atestacija, numatant, kad antstolio neeilinė atestacija gali būti inicijuojama, jeigu dėl pasikartojančių netinkamo imperatyviųjų procesinės teisės normų taikymo iš nustatytų faktų ar aplinkybių kyla pagrįstų abejonų dėl antstolio kvalifikacijos ir jo gebėjimo taikyti profesines žinias antstolio veikloje. Įtvirtinama, kad sprendimas inicijuoti antstolio neeilinę atestaciją turi būti motyvuotas, o Antstolių atestavimo komisijos išvada gali būti skundžiama teismui Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

Dėl notarų kontrolinio patikrinimo

NĮ projektu siūloma įteisinti notarų kontrolinį patikrinimą, tokiu būdu padidinti notarų veiklą reglamentuojančių teisės aktų, pažeidimų prevencijos efektyvumą tais atvejais, kai galimų pažeidimų patikrinti kitomis kontrolės priemonėmis nėra galimybės arba tai padaryti yra itin sudėtinga.

Kontrolinio patikrinimo pagrindu gali būti tokie nesąžiningos profesinės veiklos veiksmai:

- 1) išankstinis, pažeidžiantis klientų teisę laisvai pasirinkti notarą, notaro susitarimas su fiziniu arba juridiniu asmeniu dėl klientų siuntimo pas konkretų notarą;
- 2) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytų įkainių dydžių neatitinkančių įkainių taikymas klientams ar klientų pritraukimas dovanomis;
- 3) bet kokios formos atlyginimas fiziniam ar juridiniam asmeniui, kuris atsiunčia pas notarą klientų.

Gavus informacijos apie notaro ar notaro atstovo nesąžiningos profesinės veiklos veiksmus, sprendimą dėl kontrolinio patikrinimo atlikimo siūloma priimti Notarų rūmų prezidiumo nutarimu. Jeigu būtų gaunama informacija apie Notarų rūmų prezidiumo nario nesąžiningos profesinės veiklos veiksmus, tai dėl kontrolinio patikrinimo atlikimo sprendžiama tam Notarų rūmų prezidiumo nariui nedalyvaujant. Kartu siūloma įtvirtinti, kad informacija apie kontrolinį patikrinimą negali būti teikiama tikrinamam notarui, notaro atstovui ir su patikrinimu nesusijusiems asmenims tol, kol toks patikrinimas nėra baigtas, išskyrus įstatymuose nustatytus atvejus, kai šią informaciją privaloma pateikti. Nutarimo dėl kontrolinio patikrinimo kopija iš karto po kontrolinio patikrinimo atlikimo būtų teikiama tikrintam notarui ar notaro atstovui.

Taip pat siūloma įtvirtinti, kad vykdant kontrolinį patikrinimą galės būti daromas vaizdo ir (ar) garso įrašas. Kontrolinį patikrinimą vykdančiam asmeniui bus draudžiama provokuoti notarą ar notaro atstovą atlikti veiksmus, prieštaraujančius teisės aktų reikalavimams.

Kontrolinio patikrinimo metu nustačius galimus nesąžiningos profesinės veiklos veiksmus, kontrolinio patikrinimo medžiaga perduodama Lietuvos Respublikos teisingumo ministrai, kuris sprendžia dėl drausmės bylos iškėlimo notarui ar notaro atstovui.

Kontrolinio patikrinimo atlikimo tvarką nustatys teisingumo ministras, suderinęs su Notarų rūmais.

Dėl notarų įkainių tikrinimo

NĮ 7 straipsnio 2 dalyje patikslinama formuluotė dėl tarnybinės priežiūros apimties, nustatant, kad tarybinės priežiūros metu taip pat yra kontroliuojama, kaip laikomasi Vyriausybės patvirtintų teisės aktų, reglamentuojančių notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas dydžių (įkainių) nustatymo bei atleidimo nuo šio atlyginimo mokėjimo tvarką.

Siūlomas reguliavimas užtikrins, kad bus laikomasi Vyriausybės nustatytų notarų įkainių ir atleidimo nuo jų mokėjimo taisyklių.

Dėl seniūnų notarinių veiksmų atlikimo tvarkos

Siekiant nustatyti seniūnams vienodus notarinių veiksmų atlikimo reikalavimus ir užtikrinti, kad seniūnams suteikta notarinių veiksmų atlikimo funkcija bus įgyvendinama tinkamai, NĮ projekte siūloma įtvirtinti, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ir vidaus reikalų ministrai patvirtins seniūnų notarinių veiksmų atlikimo tvarką.

Dėl notarų biuro steigimo

Išgaliojus Lietuvos Respublikos notariato įstatymo Nr. I-2882 3, 4, 6, 62, 8, 10¹, 10³, 10⁴, 19, 20, 22, 22¹, 24, 27¹, 28, 34, 46, 60, 62 straipsnių pakeitimo, Įstatymo papildymo 28² straipsniu ir VII skyriumi ir 9, 10, 10² straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymui Nr. XIV-1714 Lietuvos notarų rūmams buvo suteiktos naujos funkcijos notarų atstovavimo, teritorijų turto paveldėjimo atvejams nustatymo ir kt. srityse. Toks teisinio reguliavimo pakeitimas grindžiamas tuo, kad kontroliuojamos profesijos statusas suponuoja atitinkamą savivaldos sistemą, kuri apima visą šią profesiją (visus ja

besiverčiančius asmenis) ir užtikrina *inter alia* įstatymų reikalaujamą tos profesijos asmenų veiklos kontrolę. Atsižvelgiant į tai, numatomais pakeitimais siūloma notarų biurų steigimo įforminimą perduoti Notarų rūmų prezidiumui. Notarų rūmų prezidiumo nutarimas dėl biuro steigimo galės būti skundžiamai teisingumo ministrui. Tokiu būdu bus supaprastintas biuro steigimo procesas, sutrumpės biuro steigimo trukmė, padidės procesų veiksmingumas, bus nustatytas nuoseklus, nereikalingų procesų nedubliuojantis teisinis reguliavimas.

Dėl papildomo paveldėjimo teisės liudijimo

NĮ projektu siūloma suteikti teisę notarams išduoti paveldėjimo teisės liudijimus ir nuosavybės teisės į dalį bendro sutuoktinių turto liudijimus tais atvejais, kai kitoje valstybėje išduotame Europos paveldėjimo pažymėjime nenurodyti turtą identifikuojantys duomenys, būtini įpėdinio turtinei teisei į Lietuvos Respublikoje esantį turtą įregistruoti valstybės registruose. Tokie paveldėjimo teisės ir nuosavybės teisės į dalį bendro sutuoktinių turto liudijimai būtų naudojami tik kartu su Europos paveldėjimo pažymėjimu.

Vadovaujantis Notariato įstatymo 44 straipsniu, notarinių liudijimų formas ir jų pildymo taisyklės nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ministras. Atsižvelgiant į tai, teisingumo ministro patvirtintose paveldėjimo teisės ir nuosavybės teisės į dalį bendro sutuoktinių turto liudijimų formose bus detalizuojamas šių dokumentų turinys, be kita ko, bus numatyta, kad turės būti nurodyti visi paveldėto turto registracijai valstybės registruose būtini duomenys (analogiškai kaip yra nustatyta šiuo metu galiojančiose paveldėjimo teisės ir nuosavybės teisės į dalį bendro sutuoktinių turto liudijimų formose).

Siekiant teisinio aiškumo, Notariato įstatymo projektu siūloma įtvirtinti, kad paveldėjimo teisės liudijimo ir nuosavybės teisės į dalį bendro sutuoktinių turto liudijimo išdavimas nepakeičia Reglamento Nr. 650/2012 71 straipsnyje nustatyto Europos paveldėjimo pažymėjimo ištaisymo, pakeitimo ar panaikinimo.

Siūlomu reguliavimu bus išspręstos praktikoje įpėdiniais kylančios probleminės situacijos, kai valstybės registruose įpėdinių turtinės teisės negali būti užregistruotos, nes registro tvarkytojui pateiktame Europos paveldėjimo pažymėjime nėra visų turtui ir turtinių teisių į jį įgijėjams identifiкуoti būtinų duomenų.

Dėl antstolio (antstolių) kontoros ir antstolio (antstolių) kontoros skyriaus

Atliekami redakciniai ANĮ pakeitimai, atsisakant ANĮ 19 straipsnio ir nuostatas dėl antstolio (antstolių) kontoros skyriaus perkeltiant į ANĮ 18 straipsnį. Taip pat patikslinama, kad teisingumo ministras tvirtina antstolio (antstolių) kontoros (kontoros skyriaus) įkūrimo tvarką, reikalavimus antstolio (antstolių) kontorai (kontoros skyriui) ir antstolio darbo laikui.

Dėl teismo ekspertų sąrašo

Atsižvelgiant į tai, kad įrašymas į teismo ekspertų sąrašą laikytina licencija Viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 7 dalies prasme, duomenys apie teismo ekspertus, įrašytus į teismo ekspertų sąrašą, perduodami Licencijų informacinei sistemai. Šioje sistemoje viešai skelbiamas teismo ekspertų sąrašas, TEĮ nurodyti teismo ekspertų duomenys, sistemos naudotojams taip pat sudarytos galimybės vykdyti teismo ekspertų paiešką pagal teismo eksperto vardą ir pavardę, teisingumo ministro įsakymo dėl teismo eksperto įrašymo į teismo ekspertų sąrašą numerį, teismo ekspertizės rūšis⁶. Praktikoje Teisingumo ministerija dubliuoja duomenų apie teismo ekspertą tvarkymą teismo ekspertų sąraše: vykdydama TEĮ nuostatas, tvarko teismo ekspertų sąrašą ne informacinės sistemos pagalba, o rankiniu būdu ir jį skelbia Teisingumo ministerijos interneto svetainėje, po to, vykdydama Viešojo administravimo įstatymo nuostatas, tuos pačius duomenis įrašo Licencijų informacinėje sistemoje. Siekiant atsisakyti perteklinio darbo, mažinti laiko kaštus ir klaidų tikimybę, palengvinti ekspertinių tyrimų užsakovams teismo ekspertų paiešką, siūloma patikslinti TEĮ nuostatas, nustatant, kad teismo

⁶ <http://www.licencijavimas.lt/lis-epp-app/public/licenceSearch?filter=%7B%22types%22%3A%5B%22790%22%5D%7D>

ekspertų sąrašas tvarkomas Licencijų informacinėje sistemoje ir šioje sistemoje skelbiami duomenys apie teismo ekspertus.

Dėl redakcinių pakeitimų

AI 13 straipsnio 2 dalyje, TEĮ 5 straipsnio 2 dalyje, ANĮ 45 straipsnio 2 dalyje siūloma išbraukti žodžius „Lietuvos Respublikos“ nurodant pareigų pavadinimą.

Siūloma patikslinti AI 44 straipsnio 1 punktą, 56 straipsnio 6 dalį ir 60 straipsnio 3 dalį, TEĮ 5 straipsnio 4 ir 12 dalis, 9 straipsnio 9 dalį bei ANĮ 5 straipsnio 2 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 25¹ straipsnio 1 dalį, 27 straipsnio 3 dalį, 37 straipsnio 3 dalį, NĮ 3 straipsnio 5 dalyje, 28¹ straipsnio 5 dalyje, 34 straipsnio 2 dalyje, 42 straipsnio 2 dalyje, 66 straipsnio 2 dalyje išbraukiant žodį „registru“ (ANĮ 22 straipsnio 1 dalyje bei NĮ 34 straipsnio 2 dalyje taip pat ir žodį „kadastrų“) bei numatant, kad informacinės sistemos suprantamos taip, kaip jos nurodytos Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatyme.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Pateiktuose Įstatymų projektuose siūlomi pakeitimai užtikrins aukštus veiklos, profesionalumo ir elgesio standartus advokatams, antstoliams, notarams ir teismo ekspertams, suvienodins Garbės teismų bei Antstolių atestavimo ir Notarų atestacijos komisijų sudarymo principus, užtikrins, kad Garbės teismuose bei Antstolių atestavimo ir Notarų atestacijos komisijose dalyvautų visuomenės atstovai.

Priėmus NĮ projekto siūlomus pakeitimus, būtų pašalinti Valstybės kontrolės ataskaitoje konstatuoti seniūnų notarinių veiksmų atlikimo teisinio reguliavimo trūkumai: būtų nustatytas teisinis pagrindas teisingumo ir vidaus reikalų ministrams patvirtinti seniūnų atliekamų notarinių veiksmų atlikimo taisyklės. Taip pat būtų išspręstos praktikoje įpėdiniams kylančios probleminės situacijos, kai valstybės registruose įpėdinių turtinės teisės negali būti užregistruotos, nes registro tvarkytojui pateiktame Europos paveldėjimo pažymėjime nėra visų turtui ir turtinių teisių į jį įgijėjams identifikuoti būtinų duomenų.

Kitos Įstatymų projektų siūlomo teisinio reguliavimo pasekmės aptartos šio aiškinamojo rašto 4 dalyje.

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2024 m. balandžio 9 d. raštu Nr. (2.30Mr-43)6V-424, savo iniciatyva įvertino ANĮ ir NĮ projektus ir, vadovaujantis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4¹ straipsnio 1 dalies 3, 12 ir 22 punktais, pasiūlė atlikti siūlomo reglamentavimo poveikio konkurencijai vertinimą.

Nors šiuo metu Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme nagrinėjamas klausimas, ar notarų veiksmai laikytini ūkine veikla, tačiau, siekiant tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir laikantis atsakingo valdymo principo, poveikio konkurencijai vertinimas buvo atliktas, kurio rezultatus pateikiame žemiau.

1. Dėl įkainių už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas (toliau – įkainiai) tikrinimo

Vertinant NĮ projekto pakeitimus, kuriais tikslinamos nuostatos dėl tarnybinės priežiūros atlikimo ir nustatoma teisė Lietuvos notarų rūmams tikrinti įkainių taikymą, visų pirma, atkreiptinas dėmesys į tai, kad, įgyvendinant Valstybės kontrolės ataskaitoje pateiktas rekomendacijas⁷, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2023 m. įvykdė notarų įkainių reformą. Remdamasi Vyriausybės strateginės

⁷ 3.2. rekomendaciją – nustatyti notaro atlyginimo įkainių apskaičiavimo metodiką, kurioje būtų įtvirtintas Notariato įstatyme įtvirtintų kriterijų taikymas ir notaro atlyginimo įkainių nustatymo būdai ir pagal nustatytą metodiką perskaičiuoti notaro atlyginimo įkainius;

analizės centro (toliau - STRATA) atliktu tyrimu dėl įkainių apskaičiavimo metodikos, Vyriausybė patvirtino Notarų įkainių nustatymo metodiką⁸ ir nustatė fiksuotus (procentinius arba skaičiais išreikštais) įkainius⁹, panaikino galimybę taikyti skirtingo dydžio įkainius skirtingiems asmenims už analogiškas notaro paslaugas arba taikyti kitokius įkainius, nei yra nustatyta Vyriausybės nutarime, taigi iš esmės panaikino galimybę notarams konkuruoti kainomis¹⁰. Taip pat buvo įtvirtintas galutinis atleidimų nuo notaro atlyginimo mokėjimo atvejų sąrašas ir panaikinta galimybė notarui pačiam spręsti dėl atleidimo nuo atlyginimo mokėjimo.

Įsigaliojęs naujas įkainių teisinis reguliavimas sąlygoja, kad tarnybinę priežiūrą atliekančio subjekto (Teisingumo ministerijos ar Lietuvos notarų rūmų) funkcijos ir ribos įkainių patikrinimo procese pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą yra aiškiai apibrėžtos – gali būti vertinama tik tai, ar yra laikomasi Vyriausybės nustatytų notarų įkainių ir atleidimo nuo jų mokėjimo taisyklių.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (toliau – EBPO) savo dokumentuose nurodo, jog teisės aktuose įtvirtinus tam tikrų profesijų savireguliacijos režimus kyla rizika, kad profesinės asociacijos gali priimti įvairius sprendimus, kurie riboja konkurenciją, tokius kaip galimybės taikyti nuolaidas ribojimas arba numatyti itin aukštas reikalavimus, dėl kurių gali būti trukdoma į rinką patekti naujiems dalyviams¹¹. Kadangi pagal galiojantį reguliavimą kitokio, nei Vyriausybės nutarime nustatyto įkainio taikymas būtų laikoma teisės akto pažeidimu, nėra rizikos, jog dėl siūlomo teisinio reglamentavimo savivaldos asociacija galėtų priimti konkurenciją ribojančius sprendimus, tokius kaip galimybės taikyti nuolaidas ribojimas, arba rinkti informaciją apie taikomus įkainius.

Šiame kontekste pastebėtina, kad teisingumo ministras tvirtina tarnybinės priežiūros atlikimo tvarką, kurioje, be kita ko, nustatoma patikrinimų apimtis, sprendimo atlikti neeilinius patikrinimus priėmimo kriterijai, patikrinimų metu nustatytų trūkumų pašalinimo kontrolės mechanizmas, todėl tarnybinę priežiūrą atliekančio subjekto veiksmų diskrecija yra apribota.

Taigi, siūlomas reguliavimas dėl įkainių patikrinimo negali daryti tiesioginio ar netiesioginio poveikio notarų galimybei konkuruoti (nes galimybė konkuruoti įkainiais yra apribota Vyriausybės nutarimu ir notarami privalo griežtai vadovautis nustatytu reglamentavimu taikydami valstybės nustatytus įkainius) ar asmenims būti paskirtais notaramis (galimybės įeiti į rinką) (nes siūlomos nuostatos nesusijusios su galimybe įeiti į rinką), todėl poveikis konkurencijai nenustatytas.

2. Dėl kontrolinio patikrinimo

Imperatyvus Lietuvos notarų rūmų uždavinys yra koordinuoti ir prižiūrėti notarų veiklą (Notariato įstatymo 66 straipsnio 1 dalies 2 punktas), o funkcija – kontroliuoti, kaip notarami atlieka savo funkcijas, organizuoja notarų biurų darbą ir laikosi profesinės etikos reikalavimų (Notariato įstatymo 67 straipsnio 1 dalies 6 punktas). Tinkamam šio uždavinio bei funkcijos įgyvendinimui Lietuvos notarų rūmai turi turėti tam tikrų teisėtų (ir įvairių pagal savo turinį ir formą) kontrolės priemonių sistemą. Viena iš tokių galimų priemonių – kontrolinis patikrinimas.

Siūlomu reguliavimu siekiama, kad būtų pasiekti minėti teisės aktų pažeidimų prevencijos tikslai ir kad nebūtų apsimestinių sandorių, neteisėtų susitarimų su trečiaisiais asmenimis bei garantuoti silpnesnės sandorio šalies interesų apsaugą. Siūlomi kontrolės priemonės taikymo pagrindai ir tvarka atitinka proporcingumo principą, nes pagal NĮ projektą tik gavus informacijos apie notaro ar notaro

⁸ Notarų atlyginimo dydžių (įkainių) nustatymo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. sausio 25 d. nutarimu Nr. 59 „Dėl Notarų atlyginimo dydžių (įkainių) nustatymo metodikos patvirtinimo“.

⁹ Notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas dydžių (įkainių) ir atleidimo nuo šio atlyginimo mokėjimo atvejų sąrašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. 498 „Dėl Notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas dydžių (įkainių) ir atleidimo nuo šio atlyginimo mokėjimo atvejų sąrašo patvirtinimo“.

¹⁰ Šiame kontekste paminėtina, kad Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba 2021 m. spalio 25 d. antikorupcinio vertinimo išvadoje dėl teisės aktų, reglamentuojančių notarų paslaugų įkainių nustatymą konstatavo, kad toks reglamentavimas, kai sudaromos sąlygos notarui taikyti skirtingo dydžio įkainius skirtingiems asmenims už analogiškas suteiktas paslaugas arba notarui suteikiama absoliuti diskrecija spręsti dėl atleidimo nuo atlyginimo mokėjimo dėl fizinio asmens turinės padėties, laikytina korupcijos rizikos veiksniu.

¹¹ EBPO dokumentai „Konkurencijos vertinimo įrankių rinkinys“, skiltis C1 „Self-regulation and co-regulation“. Prieinama internete adresu: [Competition Assessment Toolkit - OECD](#).

atstovo nesąžiningos profesinės veiklos veiksmus, kurių patikrinti kitomis kontrolės priemonėmis nėra galimybės arba tai padaryti yra itin sudėtinga, gali būti atliekamas kontrolinis patikrinimas. Sprendimą dėl kontrolinio patikrinimo priims kolegialus organas – Notarų rūmų prezidiumas.

Notarų savivalda yra tinkamas subjektas vykdyti kontrolinius patikrinimus, nes Lietuvos notarų rūmai yra notarų profesinę savivaldą įgyvendinanti įstatymo pagrindu įsteigta *sui generis* asociacija, kuri vykdo dvejopas – ne tik privataus, bet ir viešojo pobūdžio funkcijas. Jie įgyvendina viešojo administravimo įgaliojimus, turi įstatymuose apibrėžtų specialių jų veiklos tikslų, vykdo specializuotas (valstybės deleguotas) funkcijas ir pan. Taigi, Lietuvos notarų rūmams asociacijų laisvės principas nėra taikytinas ta pačia apimtimi kaip kitoms asociacijoms, o pavestų viešųjų funkcijų vykdymas lemia tam tikrus šių asociacijų veiklos organizavimo ypatumus. Atsižvelgiant į tai, būtina ir tikslinga vertinti tokius profesinei savivaldai būdingus teisinio statuso elementus.

Valstybei tam tikra apimtimi kontroliuojant profesinės savivaldos asociacijas, valstybės institucijos turi palyginti plačius įgaliojimus vykdyti profesinės veiklos reglamentavimą. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra ne kartą nurodyta, kad valstybė savo funkcijas gali vykdyti ne tik per atitinkamų institucijų sistemą, apimančią valstybės ir savivaldybių institucijas (kaip paprastai), bet tam tikra apimtimi ir per kitas (ne valstybės) institucijas, kurioms pagal įstatymus yra pavesta (patikėta) vykdyti tam tikras valstybės funkcijas arba kurios tam tikromis įstatymuose apibrėžtomis formomis ir būdais dalyvauja vykdant valstybės funkcijas.

EBPO rekomenduoja, kad tais atvejais, kai profesinėms asociacijoms patikimas tam tikrų sprendimų priėmimas, institucijos turėtų išlaikyti priežiūros galias, siekiant išvengti asociacijų sprendimų, kurie riboja konkurenciją, priėmimo¹². Įvertinus minėtą EBPO rekomendaciją, NĮ projektu siūloma nustatyti baigtinį nesąžiningos profesinės veiklos veiksmų, kurių pagrindu gali būti atliekami kontroliniai patikrinimai, sąrašą. Taip pat siūloma numatyti, kad tais atvejais, kai kontrolinio patikrinimo metu yra fiksuojami galimi nesąžiningos profesinės veiklos veiksmai, kontrolinio patikrinimo medžiaga yra perduodama teisingumo ministrui, kuris priimtų galutinį sprendimą dėl drausmės bylos iškėlimo ar neeilinės atestacijos vykdymo. Toks siūlomas teisinis reguliavimas neigiamo poveikio konkurencijai nesudarys.

3. Dėl Garbės teismų ir Atestacijos komisijų

NĮ ir ANĮ projektais siūlomas reguliavimas dėl Garbės teismų ir Atestacijos komisijų sudarymo, vertintinas šiais trimis aspektais: 1) kas tvirtina personalinę sudėtį ir kas dalyvauja Garbės teismų ir atestavimo komisijų sudarymo procese; 2) kas turi teisę pašalinti narį dėl konfidencialumo reikalavimų pažeidimų ar nepriekaištingos reputacijos reikalavimų neatitikimo ir 3) koks yra visuomenės atstovų ir savivaldos narių kiekybinis santykis.

Vertinant pirmąjį aspektą, pažymėtina, kad personalinės Garbės teismų ar Atestacijos komisijų sudėčių tvirtinimas yra formalus kitų subjektų, kurie turi teisę skirti atstovus (teisingumo ministro, savivaldos narių visuotiniai susirinkimai), sprendimo įforminimas. Atsižvelgiant į tai, jokio poveikio konkurencijai sudėties įforminimas neturi.

Pagal NĮ ir ANĮ projektais siūlomą reguliavimą Garbės teismų ir Atestavimo komisijų sudarymo procese lieka dalyvauti valstybės atstovas – teisingumo ministras. Analogiškai etikos priežiūros organų sudarymo principai yra ir advokatų garbės teismo, patentinių patikėtinių etikos komisijos narių skyrimo dalyvauja teisingumo ministras, nemokumo administratorių – teisingumo ir finansų ministrai, odontologų – sveikatos apsaugos ministras. Tuo tarpu auditoriai ir architektai visuotinio narių susirinkimų metu skiria visus etikos priežiūros organų narius¹³.

Dėl savivaldos prezidiumui suteiktos teisės pašalinti Garbės teismo narius, kurie nesilaikė konfidencialumo reikalavimų ar neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų, atkreiptinas dėmesys, kad nepriekaištingos reputacijos reikalavimai ir kokią informaciją Garbės teismo narys privalo

¹² Žr. EBPO parengtus dokumentus „Konkurencijos vertinimo įrankių rinkinys“, prieinama internete adresu: [Competition Assessment Toolkit - OECD](#).

¹³ Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo 147 straipsnis, Lietuvos auditorių rūmų statuto 60 punktas, Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 176 straipsnis, Lietuvos Respublikos odontologų rūmų įstatymo 12 straipsnis, Lietuvos Respublikos patentinių patikėtinių įstatymo 27 straipsnis, Lietuvos Respublikos architektų rūmų įstatymo 10 straipsnis.

laikyti paslapyje yra įtvirtinta Notariato ar Antstolių įstatymuose. Atsižvelgiant į tai, savivaldų prezidiumai negali daryti įtakos pagrindų, lemiančių teisės eiti Garbės teismo nario pareigas netekimą, o turėtų tik pareigą formaliai įforminti pašalinimo iš Garbės teismų faktą, jeigu paaiškėtų, kad toks narys nesilaikė konfidencialumo pasižadėjimo ar nebeatitinka įstatymų nustatytų nepriekaištingos reputacijos reikalavimų.

Dėl visuomenės atstovų skaičiaus sumažinimo nuo 2 iki 1, visų pirma, pastebėtina, kad Garbės teismų ar Atestacijos komisijų sudarymo tvarka, kai į šių organų sudėtį įeina tik atitinkamos profesijos atstovai, yra įprasta praktika (pvz., advokatų, auditorių bei architektų, kurie yra ūkio subjektai, garbės teismai sudaromi tik iš šių profesijų atstovų). Toks reguliavimas atitinka ir Konstitucinio Teismo išaiškinimus¹², kad visuotinai – ne tik Lietuvoje – pripažįstama, kad tokios valstybės kontroliuojamos profesijos kaip antstolio ir kt. (beje, ne vien teisinės profesijos) suponuoja atitinkamos profesijos savireguliaciją ir atitinkamą savivaldos sistemą, kuri apima visą šią profesiją (visus ja besiverčiančius asmenis) ir užtikrina *inter alia*, <...> vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi kontrolę, taip pat kitokią įstatymų reikalaujamą tos profesijos asmenų veiklos kontrolę. Jeigu tokios savireguliacijos ir savivaldos sistemos nebūtų, atitinkamų funkcijų, kurių vykdymą valstybė privalo užtikrinti, perdavimas į privačias rankas ne tik būtų nepagrįstas tikslingumo atžvilgiu, bet ir galėtų būti konstituciškai nepateisinamas. Konstitucinis Teismas taip pat akcentavo, kad įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi įgaliojimus įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmenys, besiverčiantys tam tikra valstybės kontroliuojama profesija, *ex lege* priklausytų tam tikrai asociacijai, užtikrinančiai šios profesijos savivaldą, *inter alia* vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi priežiūrą.

Kartu manytina, kad, siekiant užtikrinti drausmės bylų nagrinėjimo ar kvalifikacijos vertinimo proceso skaidrumą ir objektyvumą, pakanka į Garbės teismus ar Atestavimo komisijas skirti po vieną visuomenės atstovą, juolab, kad Garbės teismų ir Atestacijos komisijų sprendimų peržiūrą atlieka teismai.

Pagal siūlomą reguliavimą taip pat negali kilti grėsmė, kad savivaldos institucijos gali numatyti itin aukštus reikalavimus, dėl kurių gali būti trukdoma į rinką patekti naujiems dalyviams, nes atestavimo taisyklės ir garbės teismų nuostatus tvirtina ne savivaldos, o teisingumo ministras ir reguliavimas šiuo aspektu nėra keičiamas..

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bei į tai, kad siūlomas reguliavimas nedaro tiesioginio ar netiesioginio poveikio asmenims būti paskirtais notariais (galimybės įeiti į rinką) ar notarų galimybei konkuruoti¹⁴, poveikis konkurencijai nenustatytas.

4. Dėl biurų steigimo

Notaro biuro steigimo įforminimas iš esmės yra formalus veiksmas, nes reikalavimai, keliami notarų biurams yra tvirtinami ministro įsakymu ir priimant sprendimą dėl biuro įsteigimo ar buveinės keitimo yra įvertinama, ar konkrečios patalpos atitinka ministro įsakymu patvirtintiems reikalavimams. Lietuvos notarų rūmai negalės patys nustatyti kitokių (pvz., aukštesnių) reikalavimų, dėl kurių notariai negalėtų įsteigti ar pakeisti biuro buveinės ir dėl to būtų trukdoma į rinką patekti naujiems dalyviams. Taip pat NĮ projektu siūloma nustatyti, kad Lietuvos notarų rūmų prezidiumo nutarimas dėl biuro steigimo galės būti skundžiamas teisingumo ministrui. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta bei įvertinus, kad

1) ¹⁴ siūlomi pakeitimai nesusiję su išimtinių / specialiųjų teisių suteikimu notarams ar jų skaičiaus fiksavimu ar prekių / paslaugų iš vieno ūkio subjekto ar apibrėžtos ūkio subjektų grupės pirkimo;

2) nenustatoma licencijavimo, leidimų ar kitokių teisių vykdyti notaro veiklą įgijimo tvarka;

3) nėra reguliuojami notarų paskyrimo ar veiklos pabaigos kaštai;

4) pakeitimai nesusiję su notarų įkainiais;

5) nėra nuostatų dėl notarų veiklos kaštų reguliavimo;

6) nenustatomi nepagrįsti reikalavimai notarų paslaugoms ar vykdomoms funkcijoms;

7) nėra nuostatų dėl notarų paslaugų ar vykdomų funkcijų teikimo būdų ar vietų pasirinkimo;

8) siūlomi pakeitimai nesusiję su reklamos ribojimu, reikalavimu ar skatinimu viešai skelbti informaciją apie įkainius, kaštus, notarinių veiksmų apimtį ar konkurencijos taisyklių taikymą;

9) nereguluojami vartotojų, norinčių pasirinkti ar pakeisti tiekėją, kaštai;

10) nenustatomas / nekeičiamas intelektinės nuosavybės režimas.

teisingumo ministras išlaikys sprendimų priežiūros galias, siūlomas teisinis reguliavimas nesudarys neigiamo poveikio konkurencijai.

6. Galima priimtų įstatymų įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimti Įstatymų projektai neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės. Priešingai, NĮ projektu siūlomas reguliavimas užtikrins Vyriausybės nustatytų notarų įkainių ir atleidimo nuo jų mokėjimo taisyklių taikymo kontrolę (pagal tarnybinės priežiūros taisykles, kiekvieno notaro veikla yra periodiškai tikrinama kas 5 metus, be to, esant teisės aktų nustatytiems pagrindams, gali būti atliekamas ir neeilinis notaro veiklos patikrinimas), kas gali turėti netiesioginės įtakos ir korupcijos prevencijai. Taip pat slapto patikrinimo įteisinimas gali turėti netiesioginę įtaką ir finansinio skaidrumo, teisės aktus atitinkančios finansinės apskaitos užtikrinimui, nes kontroliniai patikrinimai padėtų užtikrinti, kad notarų klientai nepatirtų žalos dėl netinkamo įkainių taikymo, leistų išaiškinti neteisėtai besielgiančius notarus ir tokiais jų paslaugomis besinaudojančius asmenis.

7. Galima priimtų įstatymų įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Priimti Įstatymų projektai neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Ar Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams?

Įstatymų projektai atitinka strateginio lygmens planavimo dokumentus.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant Įstatymų projektais siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios kitų galiojančių įstatymų nereikės.

10. Įstatymų projektų atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas.

Įstatymų projektai atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimus. Įstatymų projektuose nepateikiama naujų sąvokų ir sąvokas įvardijančių terminų, todėl jie nevertintini Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Įstatymų projektų atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Įstatymams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

Priėmus Įstatymų projektus reikės pakeisti:

1) Antstolių atestavimo komisijos nuostatus, patvirtinus Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 400 „Dėl Antstolių viešo konkurso komisijos nuostatų, Antstolių viešo konkurso tvarkos aprašo, Antstolių veiklos tikrinimo tvarkos aprašo, Antstolių informacinės sistemos nuostatų, Antstolių atestavimo komisijos nuostatų ir Antstolių atestavimo taisyklių patvirtinimo“;

2) Notarų atestavimo komisijos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. spalio 30 d. įsakymu Nr. 1R-226 „Dėl Notarų atestavimo nuostatų patvirtinimo“.

3) Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašo sudarymo ir tvarkymo aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. 111 „Dėl Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašo sudarymo ir tvarkymo aprašo patvirtinimo“;

4) Reikalavimus, keliamus notarų biurams ir notarų darbo laikui, patvirtintus Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. gegužės 17 d. įsakymu Nr. 1R-119 „Dėl Reikalavimų, keliamų notarų biurams ir notarų darbo laikui“;

5) Reikalavimus antstolio (antstolių) darbo vietai bei darbo laikui, patvirtintus Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. rugsėjo 23 d. įsakymu Nr. 254 „Dėl reikalavimų antstolio (antstolių) darbo vietai bei darbo laikui patvirtinimo“;

6) Antstolių garbės teismo veiklos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. 1R-295 „Dėl Antstolių drausmės bylų iškėlimo ir nagrinėjimo taisyklių ir Antstolių garbės teismo veiklos nuostatų patvirtinimo“;

7) Notarų garbės teismo nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1R-184 „Dėl Notarų garbės teismo nuostatų patvirtinimo“;

8) Tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų pildymo taisyklės bei Tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formas, patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. 1R-64 „Dėl Tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų pildymo taisyklių ir Tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų patvirtinimo“;

9) Viešo konkurso eiti notaro pareigas nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2007 m. sausio 25 d. įsakymu Nr. 1R-34 „Dėl Viešo konkurso eiti notaro pareigas nuostatų patvirtinimo“;

10) Kandidatų į notarus (asesorių) viešo konkurso nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. 1R-124 „Dėl Kandidatų į notarus (asesorių) viešo konkurso nuostatų patvirtinimo“.

Priėmus Įstatymų projektus teisingumo ir vidaus reikalų ministrai turės patvirtinti seniūnų notarinių veiksmų atlikimo tvarką. Teisingumo ministras, suderinęs su Lietuvos notarų rūmais, turės patvirtinti kontrolinio patikrinimo atlikimo tvarką.

Taip pat prireikus bus keičiami ar priimami ir kiti įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymų projektams įgyvendinti valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Rengiant Įstatymų projektus specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Įstatymų projektų reikšminiai žodžiai.

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną Eurovoc: „notaras“, „advokatas“, „antstolis“, „advokato padėjėjas“, „teismo ekspertas“, „seniūnas“, „nepriekaištinga reputacija“, „notarų kontrolinis patikrinimas“, „tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimo byla“, „Europos paveldėjimo pažymėjimas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Dėl AI projektu, ANI projektu ir NI projektu siūlomų teisinio reguliavimo pokyčių darbo tvarka buvo konsultuotasi su Lietuvos advokatūra, Lietuvos antstolių rūmais ir Lietuvos notarų rūmais. Dėl ANI ir NI projektų buvo gautos Konkurencijos tarybos pastabos, pagal kurias buvo koreguojamas NI projektas. Įstatymų projektai buvo pateikti išvadoms ir nuomonėms gauti Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, Lietuvos advokatūrai, Lietuvos antstolių rūmams, Lietuvos notarų rūmams, Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybai, Valstybės įmonei Registrų centrui, Nacionalinei teismų administracijai ir visuomenei paskelbus juos Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje.